

Boganmeldelser.

ALFRED DE CHABANNES LA PALICE. **Le Liberalisme devant la Raison.** Paris 1907. Felix Alcan. (462 Sider).

En Liberalismens Bibel, et Forsvar, mere varmt følt end vel begrundet, for den økonomiske, politiske og religiøse Liberalisme. I første Bog bliver Arbejdet en Lovsang for den kapitalistiske Produktionsmaade og Fordeling, i anden Bog for en velvillig moderat Venstrepolitik og i tredje Bog for aandelig Tolerance. Havde der ligget Viden og Tankearbejde bag Bogen, havde den været værdifuld; nu er den kun overfladisk.

Kapitel I omhandler de »økonomiske Naturlove«: Sparsomhedens Lov anvendt paa de økonomiske Kræfter, Loven om Tilbud og Efterspørgsel anvendt paa Varefordelingen og Loven om den fri Konkurrence som regulerende Produktionen. Den fri Konkurrence er Forbrugers Assurance imod Producenternes Egennytte eller Udygtighed. Kapitlet er en Opsang til Hæder for den liberale Samfundsorden: Forf. forklarer intet, han lovsynger. Ejendomsretten er ikke skabt af Menneskevilje, den er et naturligt Resultat af økonomiske Naturlove, hvorefter den stærke og dygtige faar Ejendomsret, den svage faar tilsikret Løn og Beskyttelse.

Derefter følger Kapitalens Lovsang: den er Forbrug af menneskelig Geni, Eftertanke og Taalmod, den dækker Svælget mellem Mand og Dyr og repræsenterer Civilisationens Solidaritet. Den er baseret paa Sparsommelighed, en

Boganmeldelser.

ALFRED DE CHABANNES LA PALICE. **Le Liberalisme devant la Raison.** Paris 1907. Felix Alcan. (462 Sider).

En Liberalismens Bibel, et Forsvar, mere varmt følt end vel begrundet, for den økonomiske, politiske og religiøse Liberalisme. I første Bog bliver Arbejdet en Lovsang for den kapitalistiske Produktionsmaade og Fordeling, i anden Bog for en velvillig moderat Venstrepolitik og i tredje Bog for aandelig Tolerance. Havde der ligget Viden og Tankearbejde bag Bogen, havde den været værdifuld; nu er den kun overfladisk.

Kapitel I omhandler de »økonomiske Naturlove«: Sparsomhedens Lov anvendt paa de økonomiske Kræfter, Loven om Tilbud og Efterspørgsel anvendt paa Varefordelingen og Loven om den fri Konkurrence som regulerende Produktionen. Den fri Konkurrence er Forbrugers Assurance imod Producenternes Egennytte eller Udygtighed. Kapitlet er en Opsang til Hæder for den liberale Samfundsorden: Forf. forklarer intet, han lovsynger. Ejendomsretten er ikke skabt af Menneskevilje, den er et naturligt Resultat af økonomiske Naturlove, hvorefter den stærke og dygtige faar Ejendomsret, den svage faar tilsikret Løn og Beskyttelse.

Derefter følger Kapitalens Lovsang: den er Forbrug af menneskelig Geni, Eftertanke og Taalmod, den dækker Svælget mellem Mand og Dyr og repræsenterer Civilisationens Solidaritet. Den er baseret paa Sparsommelighed, en

af de største menneskelige Dyder. Vi faar den legendære Fremstilling af Kapitalens Genesis: Fiskerens Net, Jægerens Vaaben. En Undersøgelse af Kapitalen, en Forstaaelse af at »teknisk Kapital« og »privat Kapital«: Rentekilde ikke er ét, mangler Forf. alle Forudsætninger for at give.

I Kapitel III, Penge, viser Forf. sig som en Tilhænger af Kvantitetsteorien, viser, at ikke Mængden af Penge, men af Goder, gør Landet rigt, og polemiserer mod Merkantilismens Misforstaaelse af Penge som et med Rigdom. I Kapitel IV defineres Ejendomsretten ikke som en »konventionel«, men som en naturlig Ret, ej blot til at nyde sit Arbejdes Frugt, men til at beherske Arbejdsmidlet. Den er ikke skabt af Staten, og Staten har blot at give den »Indvielse«; Ejendomsretten er knyttet til Friheden og til Nationens Vel. Kapitel V forklarer Rentens Opstaaen ved Kapitalens Produktivitet. I Produktionens Nettoafkast er der en Dividende, Betaling for Driftsleders Arbejde, og en Rente, der oscillerer om den naturlige Rente, der sættes ¹⁾ til at holde Kapitalen i Live, ²⁾ til at betale for Kapitalistens Afsavn og ³⁾ til at afbalancere en ekstra Risiko; under Indflydelse af Kapitalrigelighed oscillerer Markedsrenten omkring den »naturlige Rente«. Med Hensyn til Betaling for Brug af fast Ejendom — Lejen — er der deri Kapitalrente, Amortisation af tidligere hafte Udgifter og Jordrente. Forf. følger her Ricardo og tager undtagelsesvis Afstand fra Bastiat. Dog søger han at reducere Jordrente til et Minimum og at vise, at den lige svarer til Amortisation og Forrentning af tidligere Tidens Udlæg paa Jorden. Det er legitimt at forlange Rente, dels for Afsavnets Skyld og dels for den tabte Tid, og dels fordi Laantager har Fordel af Laanet. I et følgende Kapitel uddyber Forf. Forskellen mellem naturlig Pris og Markedspris, særlig med Henblik paa høj og lav Rente.

Kapitel VII behandler Arbejderstanden; Arbejdet er en Markedsvarer, hvis Værdi er afhængig af dens Produk-

tivitet. Arbejdslønnen afhænger af Kapitalens Mængde. Er der for mange Arbejdere, falder Lønnen, men vokser Kapitalen, saaledes at den i næste Omgang kan beskæftige flere Arbejdere. Den der ved Skatter eller paa anden Maade rører ved Kapital, hindrer Kapitalophobningen og indskrænker dermed Beskæftigelsesmuligheden. I Angrebene paa Kapital glemmer Arbejderne Kapitalens store Risiko. Fagforeninger er ikke af det gode, naar de misbruges; anbefaler Arbejdsanvisning og Arbejdsbørser.

Forfs. Værditeori gaar ud fra Bastiats: at Værdien er den gennem Byttet skete Aabenbaring af vore Bestræbelser i de gensidige Tjenester; den opstaar først ved Byttet. Dette ændrer Forf.: Værdien er til før Byttet, den har tre Elementer: Nytte, Anstrængelse og Sjældenhed; intet af disse Elementer bør mangle. Hos Kapitalen mangler de aldrig, hos Arbejdet mangler undertiden Nytten og Sjældenhed. Som Brugsværdi er Værdien Forholdet mellem Tjenesteydelse og Attraa, men som Bytteværdi Forholdet mellem to Tjenester. Værdien staar i Forhold til Anstrængelsen, anvendt Kapital og Arbejde. Medens Bastiat benægter, at Jordrenten har Indflydelse, og mener, at Jorden er gratis, og det, der betales, er den menneskelige Anstrængelse, der udnytter Forskellighederne i Jorden, hævder Forf., at Jordrente ogsaa betales; men Jordrente opstaar frit som værdiskabende Element, takket være Kapital og Arbejde. Selve Teorien om Arbejdet som værdigrundlæggende forkaster Forf. som en utilstedelig Indrømmelse til Socialisterne. Ikke Arbejdet, men Tjenesten, som Sælgeren gør ved at give Afkald paa Varen, er Værdiens Kilde.

Den fri Konkurrence er gavnlig for alle, den skaber Ligevægt og Harmoni i Samfundet og fører til billig Produktion og højest mulig Løn. Derfor er Protektionismen af det onde. Forf. gentager væsentlig Bastiat. Her er en Buket af Argumenter: Protektionismen ¹⁾ favoriserer visse Kapitalisters Spekulation ved kunstig Stigning af Varepris og af Kapitalens Værdi, ²⁾ giver visse Grund-

ejere et Surplus, ³⁾ opfordrer Kapitalen, der er engageret i beskyttet Erhverv, til at forøge sit Krav paa Beskyttelse, ⁴⁾ beskatter Folket, ⁵⁾ reducerer Forbruget og ⁶⁾ virker saaledes tilbage paa Produktionen, ⁷⁾ skaber Overproduktion indenfor Landsgrænsen, ⁸⁾ og dermed Kriser, ⁹⁾ er »Rigdommens Socialisme«, ¹⁰⁾ forøger Kapitalens Salgsværdi, men forringer i det lange Løb dens Rente, fordi den ikke skaber større aarligt Afkast etc. Forf.s bedste Argument er den kunstige Forøgelse i Kapitalens Omsetningsværdi. Endnu blot det berømte Citat efter Bastiat m. H. til Handelsbalancen (jvf. P. Kødets Kagekone). Fra Bordeaux sender jeg for 50 fr. Vin til England (Eksportciffer 50 fr.); jeg sælger den der for 70 fr. (tjener 20 fr.), køber for 70 fr. Olie, jeg medfører til Frankrig, hvor jeg sælger den for 90 fr. (Importciffer 90 fr.): Tab for Landet efter Handelsstatistiken 40 fr.; faktisk Gevinst for mig 40 fr., hvoraf de 20 er tjente i England, de 20 i Frankrig.

Efter at have gjort det af med sin ene Dødsfjende: Beskyttelsen, vender Forf. sig i Kap. XI mod den anden, Socialismen, der behandles ligesaa summarisk: »Socialismen er Proletariatets, som Protektionismen er Kapitalens Reaktion mod Fremskridtet« (!!). Socialismen fornægter, at der er andre Elementer i Værdien end Arbejdet; den er chimærisk og destruktiv; den ødelægger Samfundets Kapital og gør Arbejderne ufri og til Statsslaver, afhængige af routinebundne og uduelige Embedsmænd. Fordelingen vil ske efter Vilkaarlighed; som i det menneskelige Legeme har i Samfundet hvert Organ sin Opgave; Socialismen vil give Mave, Haand og Øje samme Opgave. Naar der nu sker Uret, er der Mulighed for ved Strike og Oprør og Pressekampagne at faa sin Ret, det socialistiske Samfund vil slaa Striken ned med Vaaben. De saakaldte Statssocialister, der gaa paa Akkord med Socialisterne ved at tillade Statsintervention, er en farlig Avantgarde.

Første Bog, Liberalismen i Økonomi, slutter med en

Paavisning af, at Liberalismen har Fornuften og Moralen paa sin Side. Ved at læse denne Bog, der bestaar mere af Postulater end af Bevisførelse, forstaar man, hvor langt Økonomien i de sidste 30 Aar er kommen; det er jo Molinari og Bastiat i fortyndet Opkog, en Erkendelse af de overfladiske Fænomener, en Gruppering af disse, og et Forsvar for at de bestaaende Tilstande er som de er. Bogen kunde ligesaavel være skreven for 100 Aar siden. Forf. har intet lært, end ikke i Metoden; Bogen er nyttig paa en Valgtribune; som et Bidrag til Forstaaelsen eller et Bidrag til det menneskelige Fremskridt er den ganske værdiløs.

I anden Bog forsvarer Forf. Liberalismen i Politik, ejendommeligt nok en Liberalisme i Overgang fra Venstre til Højre. Forf. begynder med Familierne, der samles i Stammer, der igen samles i højere og højere politiske Organisationer: Associationen er et Resultat af iboende Trang og udvortes Nødvendighed, først Rettens, Krigens, men ogsaa den offentlige Ordens Nødvendighed. I Haandværkets Tid fæstnes Begreberne Ejendomsret og Ordning og regelbunden Produktion. Middelalderen oprinder og ordner Folket i Klasser, Stænder og Fag med en vis Eksistenssikkerhed for Individet; Statens Autoritet vokser, men den overdrives og Følgen bliver Forfald; dette viste Romerriget. Efter at Middelalderen er dukket frem af Chaos, har vi atter et velorganiseret Samfund, Kongerne faa Magt, kræve voksende Skatter og ende med Dogmet om Statens Almagt. Kongen sejrer over Adelen, men skaber en ny Hofadel, der snart udvikler sig til en Byrde for Riget og ender med at reducere Kongen til Centrum i en Hofetikette, der ikke lader ham Tid til at regere. Revolution bliver Svaret: Borgeoisiet tager Adelen Plads; men Revolutionens Mænd har ikke et liberalt Sind; de er Tyranner, der med Vold vil omdanne Samfundet. De slaar Adelen Ret til Jorden ned, blot for at erstatte den med »la jeunesse dorée«, der køber den under Revolutionen værdiløse Jord for næsten intet. Re-

volutionen ender i Tyranniet, Napoleon I er ikke Liberalist og har f. Eks. merkantilistiske Ideer. Hele denne Udvikling og Beskrivelse er hverken historisk eller filosofisk rigtig. Napoleon realiserede Revolutionens Gevinst, Lighed for Loven. Der er noget galt i Forfatterens Fremstilling; han kan ikke sin Historie; derimod siger han et forstandigt Ord: Den politiske Udvikling er Virkning af den økonomiske Udvikling, der avler den for at sikre sin egen fremtidige Udvikling. Den politiske Videnskab bestaar derfor i at finde og sætte Forholdet mellem den politiske og den økonomiske Udvikling.

Derefter vender Forf. sig til moderne Politik.

Han undersøger Kongedømmets og Republikkens indbyrdes Fortrin og dømmer ganske korrekt efter deres Evne til at skabe Balance mellem de økonomiske Kræfter og skabe Kontrol med Statsmagten. Han har megen sund Skepsis overfor den almindelige Valgret. Hele dette Afsnit viser, at Forf. kunde have produceret et Arbejde, hvis han havde villet tænke Problemerne igennem. Som Afsnittet foreligger er det et ufuldstændigt Tilløb; det viser Problemerne, men undersøger dem ikke; Afsnittet er skrevet i en bred liberal Aand og med en Vilje til Objektivitet, der er anerkendelsesværdig. I sidste Bog behandles Liberalismen kontra Kirken i samme brede liberale Aand; kun er Forf. noget uretfærdig i sin Dom over den katolske Kirke. Alle Sydlændinge, der ikke er ortodokse Katoliker, behandler iøvrigt Kirken med en uvillig Fanatisme, som et protestantisk Folk ikke kan forstaa — muligvis fordi vi kun kender den katolske Kirke gennem dens herværende Missionærer, og de staa sikkert højt over Gennemsnittet af katolske Præster; ecclesia militans er nu en Gang mere sympatetisk end ecclesia triumfans. Men gælder det ikke alle Bevægelser? er det ikke Mennesket bag Bevægelsen, der er god, opofrende og tolerant, naar han kæmper for sin Sag, og ond, egoistisk og intollerant, naar han har faaet Magten. Er dette ikke Fremskridtets »evige Tragedie«.

Laurits V. Birck.